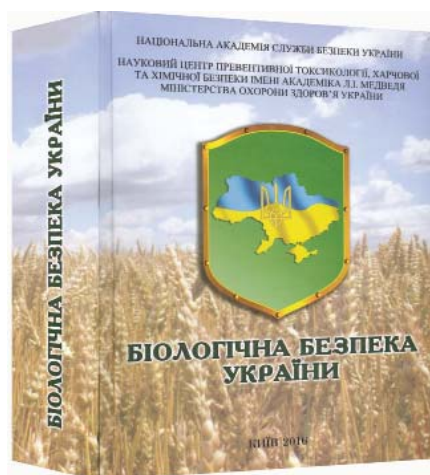

© Андрейчин М.А., 2018
 УДК 502.4(477.85)
 DOI 10.11603/1681-2727.2018.1.8686

БІОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: МОНОГРАФІЯ / ЗА ЗАГ. РЕД. М.В. ВЕЛИЧКА, В.Г. РАДЧЕНКА. – КИЇВ: НАЦ. АКАД. СБУ, 2016. – 784 с.

Тема рецензованої монографії украї актуальна. Автори вперше розглянули найповніший спектр загроз біологічного характеру національній безпеці України. Подібні фундаментальні книги з біобезпеки із залученням до їх написання фахівців з багатьох сфер науки та практики раніше в Україні не видавалися.

Коротко охарактеризовано зміст кожної глави книжки. Рецензент схвально оцінив роботу, зазначаючи, що книжка буде корисною не тільки для курсантів і слухачів Національної академії СБУ, співробітників правоохоронних органів, але й для студентів природничих і медичних спеціальностей вишів та працівників відповідних галузей народного господарств.

Ключові слова: біологічна безпека України, монографія, рецензія.

Монографія «Біологічна безпека України» підготовлена науковцями Національної безпеки СБ України і, з огляду на сучасний спектр загроз, є важливою та своєчасною.

Як відомо, з плином часу на глобальному рівні біосфера зазнає незворотних змін, обумовлених антропогенним впливом, що становить реальну небезпеку для існування живих організмів, зокрема людини. Сучасні досягнення в галузі біотехнології й мікробіології можуть використовуватися для створення біологічної зброї та її цілеспрямованого застосування, а також спричинити біологічну катастрофу внаслідок неконтрольованого поширення продуктів таких технологій. Сьогодні на перший план висувається пробле-

ма повноцінного функціонування людини як біологічної істоти, збереження цілісності людського геному.

Натепер біологічна зброя як засіб здійснення терористичних актів набуває всебільшої актуальності. Адже біологічні компоненти для її створення, порівняно з іншими видами зброї масового ураження, є найбільш дешевими й доступними, а отже дуже привабливими для терористів. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2013 року № 620 «Про Державну цільову програму біобезпеки та біологічного захисту на 2015-2020 роки» передбачає здійснення системних заходів зі створення та ефективного функціонування національної системи біологічної безпеки та захисту, протидії проявам біотероризму.

У світлі наведеного рецензована монографія вперше розглядає найповніший спектр загроз біологічного характеру національній безпеці України. Подібні панорамні книги з біобезпеки із залученням до їх написання фахівців з багатьох сфер науки та практики раніше в Україні не видавалися.

Варто зазначити, що більшість положень і висновків цієї фундаментальної монографії мають практичну спрямованість й націлені на вдосконалення антитерористичного законодавства та його застосування. Наведений матеріал відзначається сучасним рівнем і науковою обґрунтованістю шляхів удосконалення боротьби з біологічними загрозами, в тому числі з біотероризмом.

У короткому вступі подано сучасне визначення понять біобезпеки, біоризику, біозагроз, біодиверсії, біотероризму, військової небезпеки біологічного характеру та демографічної небезпеки. Весь наступний текст викладено в 11 главах. У перших чотирьох послідовно висвітлено рівні біологічного ризику у вітчизняних біотехнологіях, основні біологічні загрози космічного та земного походження, стисло описано біологічно небезпечні мікроорганізми (бактерії, рикетсії, хламідії, віруси, пріони) і хвороби, які вони спричиняють у людей та тварин. Далі наведено найважливіші дані про біологічно небезпечні отруйні водорості, гриби та рослини, їх токсини. Окремо виділено групу смертельних отруйних рослин, до яких віднесено рицину звичайну, деякі види аконіт і дельфіній, беладуону звичайну, блекоту чорну, дурман звичайний.

У главі «Біозагрози тваринного походження для людини та тваринного світу в Україні» мовиться про отрути безхребетних (медузи, скорпіони, павуки, комахи), хребетних (риби, земноводні, плазуни). Перечислені основні збудники

паразитарних хвороб людини, зокрема протозоозів і гельмінтозів. Вказано на природні шляхи зараження ними, ймовірність професійних захворювань людей. Наведено рекомендації із запобігання поширенню цих паразитозів. Подано коротку інформацію про кліщів і комах – переносників трансмісивних захворювань й про хижих тварин України, що небезпечні для людини.

Особливу зацікавленість у читачів може викликати розділ «Біологічні загрози антропогенного походження», в якому мовиться про збудників інфекційних хвороб, відкритих за останніх 35 років. Зокрема, у лаконічній формі йдеться про ВІЛ-інфекцію, герпес В мавп, тяжкий гострий респіраторний синдром, пташиний і свинячий (каліфорнійський) грип. На нашу думку, зазначені дані варто було навести у світлі вчення про емерджентні інфекції, більшість з яких належить до зоонозів.

Окрему главу присвячено рівням біологічної небезпеки. Йдеться про біологічну диверсію як економічний злочин і біотерористичний акт. Наведено основні форми міжнародної протидії цим лиходійствам. Зроблено вдалий екскурс в історію біологічної зброї та її застосування в різні віки. Висвітлено сучасні тенденції розвитку зовнішніх загроз для біобезпеки України. Авторів обґрунтовано непокоять ознаки демографічної кризи в країні та її негативні безпекові наслідки.

Важливий розділ книги відведено теоретичним основам біологічної безпеки та біологічного захисту держави як складової національної безпеки. У ньому йдеться про джерела і принципи біобезпеки, методи управління ризиками, навчання та підвищення відповідної кваліфікації персоналу, міжнародні рівні вимог, організацію індикації біозагроз та їх моніторингу.

Оскільки біотехнологія є рушійною силою науково-технічного прогресу, в окремий розділ винесено її вплив на біологічну безпеку. Мова про геноміку, генетичну інженерію, використання трансгенних рослин у фармацевтиці. У зв'язку з цим біотехнологію розглянуто як потенційне джерело нових ризиків біологічного характеру.

Найбільшу главу відведено основним елементам біологічної безпеки і захисту в Україні. Під цим кутом зору висвітлено такі сфери: санітарно-епідеміологічну, ветеринарну, фітосанітарну, харчову, наркотичну. У зв'язку з цим розглянуто структуру та функції Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, міжнародне співробітництво нашої держави з протидії незаконному обігу наркотиків, а також інформаційну складову біологічної безпеки.

Завершальна глава присвячена міжнародному та вітчизняному нормативно-правовому регулюванню біологічної безпеки та захисту в галузі біотехнології, регуляційній ролі ООН у цих питаннях. Наведено сучасні тенденції розвитку законодавства в Євросоюзі та Україні у сфері новітніх біотехнологій. Запропоновано низку невідкладних заходів, спрямованих на зміцнення біологічної безпеки держави.

Насамкінець слід зазначити, що в Україні проблемою біобезпеки займається ще мало науковців. Дослідження в цьому напрямку необхідно розширювати та поглиблювати, адже під загрозою може опинитися саме існування народу.

Рецензована книжка буде корисною не тільки для курсантів і слухачів Національної академії СБУ, співробітників правоохоронних органів, але й для студентів природничих і медичних спеціальностей вишів та працівників відповідних галузей народного господарства.

Академік НАМН України, професор М.А. Андрейчин
(м. Тернопіль).

**BIOLOGICAL SAFETY OF UKRAINE:
MONOGRAPH / GEN. ED. BY
M.V. WELYCHKO, V.H. RADCHENKO –
KYIV: NATIONAL ACAD. SSU, 2016. – 784 p.**

M.A. Andreychyn

SUMMARY The subject of the peer-reviewed monograph is extremely relevant. The authors considered the most comprehensive range of biological threats to the national safety of Ukraine firstly. Similar fundamental books on biosafety with the involvement of specialists in many fields of science and practice were not published in Ukraine before.

The content of each chapter of the book is briefly described. The reviewer commended the work, noting that the book would be useful not only for cadets and students of the National Academy of the SBU, law enforcement officers, but also for students of natural and medical specialties of universities and workers of the relevant branches of national economy.

Key words: biological safety of Ukraine, monograph, review.

Відомості про автора:

Андрейчин Михайло Антонович – академік НАМНУ, д. мед. н., завідувач кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними і венеричними хворобами Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського; andreychyn@tdmu.edu.ua

Information about author:

Andreychyn M. – academician of NAMS of Ukraine, MDS, Professor, the head the Department of Infectious Diseases and Epidemiology, Skin and Venereal Illnesses of I. Horbachevsky Ternopil State Medical University; andreychyn@tdmu.edu.ua

Конфлікт інтересів: немає.

Authors have no conflict of interest to declare.

Отримано 5.01.2018 р.